

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1898. Första Kammaren. N:o 13.

Onsdagen den 9 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet friherre *Rappe* aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående statsverkets öfvertagande af rusthållares skyldighet att bekosta rustningshästs skoning under tjänstgöring.

Justerades protokollen för den 1 och 2 i denna månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den under sammanträdet aflemnade kongl. propositionen.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda, den 5 och 7 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

n:o 31, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjette hufvudtiteln gjorda framställningar om anslag för sjö-kommunikationer,

n:o 32, i anledning af väckt motion i fråga om förvärfvande för staten af Trollhätte kanal m. m.,

n:o 33, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående nedsättning och afskrifning af hospitalens till statsverket indragna afgälder af fast egendom,

n:o 34, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående upphörande af Lunds domkyrkas rätt till s. k. erkänsla vid försäljning af domkyrkoskattehemman,

n:o 35, i anledning af väckt motion om afskrifning af vedhyggsterräntan och tågtekarlarräntan å bergsfrälsejorden i Falu fögderi m. m.,

n:o 36, i anledning af väckt motion om fullständig afskrifning af grundskatterna från och med år 1899,

n:o 37, i anledning af väckt förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om rust- och rotehållets sättande på vakans m. m., samt

n:o 38, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående borttagande eller nedsättning af de för Vesterbottens och Norrbottens läns lappmarker utgående, för skogsförvaltningens lönestat beräknade utsyningsafgifter,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Om utarbetande af en arrendelag.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 4 och 5 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 36, i anledning af väckt motion om utarbetande af en arrendelag.

Herr Boström, Filip: Då ingen ledamot från denna kammare i lagutskottet reserverat sig mot det slut, hvartill utskottet i frågan kommit, vet jag mycket väl att någon förutsättning för framgång för det skrivelseförslag, motionären från Andra Kammaren i ämnet framställt, icke är för handen.

Frågan har nu under en lång följd af år varit föremål för Riksdagens behandling, och jag anser för min del detta förhållande utgöra ett bevis för behofvet af att en arrendelag liksom i andra länder äfven här i landet komme till stånd. Under öfverläggningar rörande denna fråga har man förut här i kammaren framhållit, att icke från det håll, der man ifrar för en lagstiftning i ämnet, några bestämda önskningsmål blifvit framställda i fråga om den rigtning, denna lagstiftning bör följa. Jag skall då tillåta mig att i största korthet beröra en del af de önskningsmål, som jag för min del anser att denna lagstiftning bör upptaga.

Först och främst bör det då vara i lagen stadgadt, att alla arrendeaftal böra vara skriftligen affattade samt försedda med tvenne ojäfvige vittnen. Såsom sjelf varande jordbrukare, vet jag väl, att i mellersta Sverige skriftlig affattning af sådana aftal är det allmänast förekommande. Så är dock icke förhållandet i andra delar af landet, särskildt i Norrland lärer det icke förekomma; alla dessa landbönder under de stora sågverksbolagen hafva med få undantag aldrig uppgjort skriftliga aftal om denna sak, och jag är fullkomligt öfvertygad, att ett sådant lagstadgande här måtte erkännas vara uti så väl jordegarens som arrendatorns intresse.

Ett annat önskningsmål synes mig vara, att förbud mot inteckning af arrenderätten icke under någon form må vara tillåten. En god arrendator bör tydligen kunna hafva pretention att få stanna i oqvall besittning af det arrende han tagit; man vet väl, att mången gång fall kunna inträffa, då arrendatorn, så vida han icke erhållit rätt att inteckna kontraktet, måste före slutet af den för arrendet aftalade tiden derifrån afgå.

En sak derjemte anser jag önskelig, nemligen att arrendeaftal träffas för vissa år. Man kan icke begära, att en arrendator skall med lugn och trygghet nedlägga kapital på sin arrendegård, om han icke har förvisning att han får behålla den under vissa år. Vi veta väl, att rörande större egendomar sådana aftal träffas för en längre tid, i allmänhet på 10 à 15 år. För mindre förekommer deremot dylikt mycket sällan; der går det från år till år, och arrendatorn kan hvilken dag som helst uppsägas från den jord han brukar.

Vidare tror jag det vore önskligt, att i en blifvande arrendelag intoges bestämmelser om skyldighet för jordegaren att mot årlig afgäld af arrendatorn bekosta nybyggnader, då arrendatorn i sin tur skulle förpligtas att ansvara för alla underhållskostnader för å egen-

domen befintliga hus. Man kan icke begära, att arrendatorn skall kunna af egna medel bekosta uppförandet af stora hus, då till äfven tyrs vid egendomens mottagande denna befinnes bristfälligt bebyggd, eller husen under arrendetiden försämrade. Framför allt vore af vigt, att i en sådan lag arrendator tillerkändes rätt till ersättning vid arrendes afträdande för sådana å fastigheten utförda förbättringar, som hade värde för den, som derefter mottog fastigheten till nyttjande. I detta hänseende finnas i t. ex. den danska och den norska lagstiftningen åtskilliga bestämmelser, som jag anser förödliga. Såsom vi veta, antogs 1875 i England en ny arrendelag, som sedermera ändrades 1883. Denna upptager under tre särskilda kategorier de ersättningar, arrendator har rätt att få af jordegaren. För rätt till ersättning under den första kategorien fordras jordegarens skriftliga medgifvande till det arbete, som skall utföras. I andra kategorien fordras, att han blifvit hörd om de förbättringar, som arrendatorn ämnar vidtaga, och i den tredje fordras icke något som helst medgifvande från jordegarens sida. Inom den första kategorien förekomma frågor om ersättningar för nybyggnader, väg- och broanläggningar samt en mängd saker, som innefattas under icke mindre än 11 olika grupper. Den andra af dessa, der jordegarens skriftliga medgifvande erfordras, gäller arrendator tillkommande ersättning för täckdikning, som han å egendomen utfört. I den tredje af dessa kategorier, der jordegarens bifall icke behöfves, talas endast om jordförbättringar, som arrendatorn under en längre följd af år å egendomen företagit, såsom t. ex. genom påförande af mergel, artificiella gödningsämnen o. s. v. Det är gifvet, att en sådan lag i början skall medföra åtskilliga obehag, då man på många håll under en lång följd af år iakttagit ett visst tillvägagångssätt vid träffande af arrendeafstal. Enligt hvad man erfarit, har emellertid denna lagstiftning i England befunnits mycket tillfredsställande.

Såsom kammaren väl känner, förekomma nu lagbestämmelserna rörande arrendators rättigheter vis å vis jordegare i flera olika paragrafer inom byggnads- och jordabalkarne samt i särskilda förordningar. Nog vore det önskligt, att dessa lagrum sammanfördes, så att jordegare och arrendatorer lätt kunde förvissa sig om, hvilka skyldigheter och rättigheter dem å ömse sidor tillkomma. Jag tror därför, att en lagstiftning i detta hänseende vore önskvärd. Tänker man på, af hvilket stort värde det är för de större jordegarne att erhålla dugliga arrendatorer, som, försedda med nödigt kapital, äro villige att genast från början nedlägga detta på egendomens förbättring, tror jag för min del, att det måste erkännas såsom ett intresse äfven för jordegarne, att den duglige och förmögne arrendatorn blir så mycket tillgodosedd som det är möjligt. Vi veta ju, huru stora svårigheter det möter, i synnerhet på senare tider, att erhålla dugliga och skickliga arrendatorer, och det är i detta hänseende jag tror det komme att medverka till jordbrukets höjande, om man kunde åstadkomma alla hithörande lagbestämmelsers sammanförande på ett ställe. Det är på dessa skäl jag tillåter mig, herr grefve och talman, att yrka bifall till skrifvelseförslaget.

Om utarbetande af en arrendelag.

(Forts.)

Om utarbetande af en arrendelag.
(Forts.)

Herr Almqvist: Den föreliggande motionen är för kammaren väl bekant; den väcktes för första gången redan för åtta år sedan, vid 1891 års riksdag. Den har emellertid, med undantag för 1893, vid alla dessa riksdagar af lagutskottet afstyrkts. Dess återkomst under dessa år skulle, enligt den föregående talarens åsigt, bevisa, att ifrågavarande lag vore af behovet påkallad. Jag kan icke finna rigtigheten häraf, men om så vore förhållandet, borde åtminstone motionärerna hafva framställt bevis för behöflighet af en sådan lag; detta hafva de icke gjort, och jag finner deras motivering skäligen svag. De åberopa Sveriges officiella statistik för att visa, att det gifves en hel mängd arrendatorer och innehafvare af smärre lägenheter. Men detta bevisar ingenting annat, än att, om en sådan lag är behöflig, åtskilliga förhållanden finnas, hvarpå den kunde tillämpas. Det anföres äfven, att så och så stor areal funnes af ouppodlad mark, som med fördel kunde brytas till åker. Detta är sant, men man kan väl icke såsom en gifven följd af en ny arrendelags antagande tänka sig, att odlingen komme att taga en större omfattning, än nu är förhållandet. Det blir icke mera nyodling af, än jordgarne och arrendatorerna eljest vilja eller anse sig hafva råd till. Vidare påpekas, att en arrendelag skulle bidraga till utvecklingen af den tendens, som under senare år gjort sig gällande, att åt mindre bemedlade bereda egna smärre jordbruk. Men hvad här föreslås har icke med denna sak att skaffa; här är endast fråga om arrendena.

Den föregående talaren framdrog såsom ett efterföljansvärdt exempel lagstiftningen i utlandet, särskildt i England, men då man vet, hvilken helt annan roll arrendeförhållandena spela i nämnda land än i Sverige, torde man icke böra tillägga en jemförelse i detta fall allt för stor betydelse, och att det för öfrigt utomlands finnes något på lagstiftningens område, som icke eger motsvarighet hos oss, bevisar ingenting, om icke förhållandena här äro sådana, att de göra liknande lagar behöfliga. Så vidt jag kan finna, är motionärernas bevisning skäligen klen; det hade varit mycket bättre, om de kunnat genom anförande af faktiska förhållanden ådagalägga, att oegentligheter och svårigheter uppstode till följd af frånvaron af en arrendelag, som därför med det snaraste borde stiftas. Om de kunnat visa, att inom de respektive orterna funnes en allmän opinion utbildad rörande behovet af en sådan lag, så hade Riksdagen möjligen deruti funnit en anledning att taga frågan under öfvervägande, men detta hafva de icke gjort. Under min tjuugoåriga verksamhet uti ett af rikets största län, hvarunder jag varit i nära beröring med den jordbrukande befolkningen, har jag icke hört ett ord, tydande derpå, att man utöfver de redan nu gällande skulle anse några lagstadganden behöfliga för att reglera förhållandet mellan jordgarne och arrendatorer.

Detta är således en brist uti motionen, men ännu större och betänkligare är den, att man icke af motionen kan få någon uppfattning af hvad egentligen den föreslagna lagen skulle innehålla. Den föregående talaren har framdragit ungefär detsamma som i motionen omnämnas, men allt detta anser jag för min del icke böra förekomma i en arrendelag. Ty angående förhållanden af denna

beskaffenhet och så djupt ingripande i den enskildes fria dispositionsrätt öfver sin egendom, bör man låta honom sjelf bestämma, såsom han finner fördelaktigt. Arrendevilkoren böra vara skriftligt affattade, säges det. De bruka ju i allmänhet vara så, och motionärerna erkänna äfven detta, men då behöfves ju icke något göras vid denna sak. Det påstås äfven, att talrika tvister och andra olägenheter skulle hafva sin grund deruti, att sådana skriftliga aftal ej vore upprättade mellan t. ex. torpare och lägenhetsinnehafvare, å ena, samt jordegaren å andra sidan. Detta kan jag icke förstå; jag skulle snarare vilja omvända satsen och påstå, att, om skriftliga arrendekontrakts upprättande mellan innehafvare af mindre lägenheter och jordegare blefve i lag stadgadt, vi då först skulle få se, hvilka talrika tvister och andra olägenheter deraf komme att uppstå. »Vilkoren skola vara bestämda», yrkas det i motionen — sådant är ju i allmänhet förhållandet — samt att det icke skulle kunna åläggas arrendatorn att utgöra ökade körslor m. m. Icke heller detta kan jag fatta, ty äfven detta vilkor skulle väl vara bestämdt, och jordegaren äfven i detta fall hafva sin frihet. Det vore vidare, så vidt jag kan finna, en stor olycka, om i arrendekontrakten jordegaren skulle åläggas att utgifva ersättning för af arrendatorn å egendomen gjorda förbättringar. Detta är ett så tänjbart uttryck, att det icke gärna bör få inflyta i ett arrendekontrakt, då det säkerligen i sådant fall skulle åstadkomma en hel mängd tvister. Af många anses det vara en förbättring, som af andra icke så bedömes. Att en arrendator alltid bör vid frånträde af arrende hafva ersättning för af honom utförda odlingar, är icke alltid säkert, ty det beror på huruvida han fått sina omkostnader betäckta, innan han lemnar arrendet, och derom kan man icke på förhand lagstifta.

Jag anser således, att det, som enligt motionärernas åsigt bör stå i lagen, verkligen icke bör der upptagas. De hafva äfven framhållit, att andra bestämmelser der böra inrymmas, men hvilka dessa äro, derom hafva de icke lemnat den ringaste upplysning. Jag tror, att allt hvad här framhållits såsom önskningsmål för en arrendelagstiftning bör vara föremål för fria aftal, och att den i vår tid allmänt rådande tendensen att genom lagstiftning på alla möjliga områden inskränka den enskildes handlingsfrihet och dispositionen öfver hans välfångna egendom är en ganska stor olycka. Jag anser, att i stället rum bör lemnas för det ömsesidiga förtroendet, hvilket enligt min uppfattning är lika mäktigt som lagens paragrafer att skydda jordegares och arrendatorers ömsesidiga intressen.

Då jag således icke anser behöfvet af en arrendelag vara ådaga-lagdt, och hvad motionärerna trott böra i densamma inflyta enligt min mening icke bör der inrymmas, då jag vidare anser motionärernas hemställan om en skrivelse till Kongl. Maj:t vara affattad i sväfrande och obestämda ordalag, anhåller jag på grund af dessa samt på af utskottet i öfrigt anförda skäl om afslag på motionen samt bifall till utskottets hemställan.

Herr von Stapelmohr: Mig synes den föreliggande motionen vara värd ett bättre öde, än lagutskottet tillärnat densamma. Jag

Om utarbetande af en arrendelag.
(Forts.)

Om utarbetande af en arrendelag.
(Forts.)

kan visserligen icke i alla afseenden biträda de motiv, som motionären anført till stöd för sin framställning, men motionens syfte tyckes mig godt och värdt allt beaktande.

Gällande bestämmelser rörande lega af jord på landet äro ostridigt ofullständiga och föräldrade och kunna icke vara annat, ty de hafva tillkommit under tider, då jordbruksnäringen drefs under långt enklare former än nu. Då stälde man knappt andra anspråk på utöfvaren af denna näring, än att han skulle nödtorfteligen bebygga hemmanet, plöja, dika, så och skörda. Den tiden är nu förbi. Nu fordras icke blott större driftkapital, utan äfven rikare fond af insigt och erfarenhet i att bringa jorden till att bära goda och ut hållande skördar äfvensom i allt på bästa sätt tillgodogöra sig ladugårdens produkter. Jordbruksnäringen har därför i mångt och mycket närmat sig naturen af industrielt företag, och särskildt kan man säga detta om jordbruksarrendet, hvilket har en nära släktskap med bolag för industrielt ändamål, ty jordbruksarrendet utgör ju endast en sammanslutning af jordegaren och arrendatorn till ett gemensamt affärsföretag, deri den förre insätter sin fasta egendom, den senare sitt kapital och arbete. Vinsten delas mellan båda i den ordning, hvarom öfverenskommelse träffats. Häraf har följden blifvit, att rättsförhållandena mellan jordegare och arrendatorer nu äro mera invecklade och svårlösta än förr. Båda parterna hafva numera större intressen att förfäktas och värna gent emot hvarandra. Det är därför också angeläget, att föreskrifter komma till stånd, som äro afpassade efter nutidens uppfattning af de rättigheter och skyldigheter, som böra finnas mellan jordegare och arrendatorer, och med hänsyn till betydelsen af den insats, hvardera parten gjort i det gemensamma företaget, så att icke den enes rättigheter och befogade anspråk allt för mycket blifva beroende af den andres godtycke. Utskottet har också medgifvit, att den nuvarande lagstiftningen är ofullständig. Utskottet säger nemligen, att »särskildt med hänsyn till den utveckling, hvartill det svenska jordbruket hunnit under de sista decennierna, äro de nuvarande bestämmelserna rörande aftal om arrende af jord icke så fullständiga, att ej en omarbetning af desamma skulle medföra nytta vid afgörande af jordegares och arrendatorers ömsesidiga rättsförhållanden, i synnerhet för de fall, då fullständigt aftal emellan upplätare och brukare saknas.»

Men, tillägger utskottet vidare: »rättsförhållandet dem emellan bör likväl i främsta rummet bestämmas genom det fria aftalet.» Ja, liksom utskottet hyser jag stor aktning för aftalsfriheten, men vill dock icke gå så långt, att staten bör med likgiltighet åse, hurusom yttringarna och följderna af denna attalsfrihet blifva till skada för den ena eller andra parten, om sådant kan genom ändamålsenliga lagstiftningsåtgärder i god tid förekommas.

Det är ofta som i de skriftliga aftalen, i synnerhet da de upprättas af mindre erfarna personer, sig insmyga fel och misstag, som sedermera åberopas till stöd för orättmätiga anspråk. Vigtiga bestämmelser uteglömmas och andra återgifvas på tvetydigt och oklart sätt, hvarigenom stridigheter och processer uppkomma. Derför behöfvas, enligt mitt förmenande, tidsenliga lagbestämmelser, som kunna

supplera arrendeaftalen, der så är af nöden, och tjena till ledning vid slitande af tvister mellan parterna. Har detta skäl för sig i afseende på skriftliga aftal, bör det hafva så mycket mer giltighet i fråga om muntliga aftal, hvilkas rätta innebörd blir beroende af parternas eller vittnens minne, som lätt kan svika, i synnerhet om lång tid förflutit efter aftalets upprättande, för att icke tala om parternas goda vilja och rättrådighet, som tyvärr ofta lemna mycket öfrigt att önska.

Om utarbetande af en arrendelag.
(Forts.)

De ifrågasatta nya lagbestämmelserna böra naturligen icke utsluta rätt för parterna att jemväl träffa särskilda aftal, vare sig skriftliga eller muntliga, men om dessa nya bestämmelser komme att angifva de allmänna grunderna för jordegares och arrendatorers inbördes rättigheter och skyldigheter, komma säkerligen arrendeaftalen att nära följa desamma. Utan tvifvel skulle det goda dermed vinnas, att allmänheten skulle bibringas en bättre och klarare uppfattning om jordarrendets rätta betydelse och rättsliga följder, hvarigenom en del förluster och beklagliga förvecklingar kunde förebyggas, och större trygghet för såväl arrendatorer som jordegare inträda.

Då det synes mig, att rättsinstitutet lega af jord på landet är alltför viktigt för att fortfarande lemnas sväfvande, tillåter jag mig, herr grefve och talman, yrka bifall till reservationen.

Herr Hasselrot: Då jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan, skall jag för sådant ändamål följa den förste ärade talarens motivering i spåren.

Han framhöll, att i en arrendelag borde finnas åtskilliga bestämmelser, och specificerade fyra särskilda slag af dessa.

Den första bestämmelse, han ansåg viktigt och behöfzig i en arrendelag, var ett ovilkorligt stadgande derom, att arrendeaftalet skulle vara skriftligt och bevittnadt, d. v. s. samma bestämmelse, som fordras, för att köp af fast egendom skall vara giltigt. Jag tviflar för min del på, att en sådan bestämmelse under alla förhållanden skulle vara nyttig och gagnelig. Det är ju alldeles visst, att der aftalet afser en större egendom, ligger det i båda parternas intresse, att ett sådant aftal göres upp skriftligen, och så sker väl också utan all lagbestämmelse i de allra flesta fall. Men vi hafva hundratals, för att icke säga tusentals, aftal upprättade beträffande mindre lägenheter, torp och dylikt, och att för dessa ovilkorligen fordra upprättande af skriftligt aftal, tror jag vore opraktiskt. Många af de personer, som arrendera dylika lägenheter, hafva mycket lätt att förstå ett muntligt aftal, gjort i vittnens närvaro, och att följa det, men skola dessa aftal skriftligen formuleras, blir det mer än ofta fallet, att de mindre skrifkunniga blifva lurade på konfekten, såsom man säger, genom att få in bestämmelser, som de icke fullt förstått och icke hade gått in på vid ett muntligt aftal. Jag tror icke, att det är vare sig behöfligt eller nyttigt att bestämma en viss form för arrendeaftal, och att man därför i detta liksom i många andra fall bör låta förhållandena regleras af kontrahenterna sjelfva.

Vidare ansåg den förste talaren under alla förhållanden viktigt,

Om utarbetande af en arrendelag.

(Forts.)

att arrendatorns besittningsrätt skulle vara tryggad, och att man således icke finge införa förbud mot in-teckning af arrendeaftalet. Såsom lagen nu är, vågar jag påstå, att arrendatorn är i sin rätt mycket bättre skyddad än jordegaren. Arrendatorn sitter i de flesta fall och alltid, om han varit så försigtig att in-teckna kontraktet, derest ej förbud härför stadgats, kvar arrendetiden ut, men hvar och en, som sökt blifva af med en tredskande arrendator, vet huru många svårigheter möta honom dervidlag.

Att nu ytterligare stärka denna arrendatorns ställning genom en sådan lagbestämmelse, som den förste ärade talaren ifrågasatt, tror jag ej vara riktigt. Om jordegaren på förhand med arrendatorn öfverenskommer derom, att derest egaren af en eller annan anledning vill sälja hemmanet, så får arrendatorn finna sig uti att lemna arrendet och alltså icke för detsammans bestånd erhålla någon in-teckningssäkerhet, bör väl lagen icke förbjuda något sådant, då båda parterna äro härom öfverens, och arrendatorn väl vet, hvad han gör, då han ingår på en sådan bestämmelse. Vidare sade den förste talaren, att en arrendelag bör stadga skyldighet för jordegaren att bekosta nybyggnad, men att underhållsskyldigheten af byggnaderna bör åligga arrendatorn. Detta behöfver alls icke stadgas i någon ny lag, ty nu gällande lag tillämpas just så, att ingen domare skall ålägga en arrendator att bygga nya hus; det är lika uppenbart, som att det är arrendatorns skyldighet att lemna husen ifrån sig i samma skick, som han mottog dem. Underhållsskyldigheten ligger således redan på arrendatorn, och nybyggnadsskyldigheten på jordegaren.

Men så kommer jag till *punctum saliens* — till det viktigaste.

Arrendatorn skulle hafva rätt till ersättning för de förbättringar, han verkställt under sin arrendetid. Och det var egentligen med afseende härpå, som utlandets och särskildt Englands lagstiftning åberopades. Förhållandet är dock i vårt land väsentligt annorlunda än i England. Där är större delen af jorden uttarrenderad, och i allmänhet uppgöras icke arrendeaftalen för vissa år, utan tills vidare, och då är det ju aldeles gifvet, att der mera än hos oss erfordras en lag, som ordnar rättsförhållandena emellan jordegaren och arrendatorn. Talaren skilde på tre slag af förbättringar. Det första afsåg sådana, hvartill skulle fordras jordegarens medgifvande; men icke behöfver det stiftas lag härom, ty om arrendatorn under nuvarande förhållanden har jordegarens medgifvande att mot ersättning af denne vidtaga vissa förbättringar, är det lika säkert, som om det stode i lagen.

Så var det andra förbättringar, t. ex. täckdikning, för hvilka arrendatorn borde få ersättning, äfven om jordegaren icke på förhand medgifvit sådant, men han derom underrättats. Detta vill jag för min del icke gå in på. Om en jordegare arrenderar ut en possession, och arrendatorn sedermera finner lämpligt att täckdika och helt enkelt talar om detta för jordegaren med orden: *detta får du betala, när arrendetiden är slut*, så kan jordegarens afärsställning då vara sådan, att han icke har råd att betala en sådan förbättring, och då kan det synas hårdt att lägga på jordegaren en sådan skyldighet.

Jag tror, att den arrendator, som vill täckdika en egendom, bör derom på förhand göra upp med jordegaren äfvensom om ersättningen, men lagen bör alldeles icke ålägga jordegaren att mot hans vilja betala sådan täckdikning.

Om utarbetande af en arrendelag.
(Forts.)

Slutligen var det åtskilliga förbättringar, som arrendatorn utan att ens höra jordegaren skulle vara berättigad att få ersättning för, då jorden derigenom blefve förbättrad, såsom mergelpåföring, användning af artificiella gödningsämnen och dylikt. Detta låter ju rätt bra. Jordegaren har faktiskt fått en förbättring af sin egendom och borde ju sålunda ersätta den. Jag tror dock, att äfven i detta fall samma skäl deremot kunna anföras som mot det andra slaget af förbättringar, hvartill kommer, att med den tänjbarhet, som kan gifvas åt uttrycket *förbättring*, det ofta torde blifva svårt att bestämma, huruvida förbättringen varit sådan, att den är fortvarande, samt för öfrigt om ej arrendatorn haft skäligen ersättning för sin utgift under den tid, han derefter har innehaft jorden. Sådant komme att leda till många tvister och mycket trassel, och den möjlige vinsten för arrendatorn komme att uppvägas af svårigheter på många sätt. Äfven här gäller ju samma anmärkning, som nyss anfördes, att jordegaren kan blifva tvungen att betala förbättringar, som han på grund af sin ekonomiska ställning under andra förhållanden icke skulle kunna tänka på att sjelf göra.

Jag skall slutligen tillåta mig att i likhet med den ärade representanten på smålandsbanken påpeka, att vi verkligen faktiskt äro inne på en äfventyrlig väg beträffande lagstiftning. Se vi på en vanlig lagedition, finna vi, att 1734 års lag utgör en relativt liten del af boken, innehållande de allmänna rättsgrundsatser, hvarefter förhållandena man och man emellan lagligen skola bedömas. Sedermera har en speciel lagstiftning tillkommit, den ena författningen efter den andra, så att bihanget nu är flera gånger så tjockt som sjelfva lagen. Den nu ifrågasatta arrendelagen vore just ett steg ytterligare på den vägen, och jag tror, att de allmänna rättsgrundsatser, som redan finnas angifna i lagen, äro fullt tillräckliga för att slita möjliga tvister mellan jordegare och arrendatorer, hvilkas rättsförhållanden bäst och lämpligast ordnas genom det fria aftalet. Jag tillåter mig alltså yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Boström, Filip*, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den af herr *Redelius* vid förevarande utlåtande afgifna reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den af herr Redelius vid förevarande utlåtande afgifna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—86;

Nej—19.

Om lagstiftningsåtgärder mot obehörigt inflytande på förvaltningen af konkursbo.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 2 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 31, i anledning af väckt motion om sådan ändring i gällande konkurslag, att borgenär förhindras att genom uppgifvande af oriktig fordran utöfva obehörigt inflytande på konkursförvaltningen.

Herr Hasselrot: Lagutskottet har i det föreliggande betänkandet påpekat den olägenhet, som följer af nuvarande lagbestämmelse, att i konkurs vid omröstning såväl vid val till gode män och sysslomän som äfven i andra förvaltningsfrågor rösträtt utöfvas icke efter de fordringar, som äro pröfvade och godkända, utan efter de bevakade fordringsbeloppen. För min del ber jag få erkänna, att dylika olägenheter, som lagutskottet omförmält, verkligen kunna uppkomma, men jag tror, att de äro af en relativt ringa betydelse, och att de mera sällan förekomma. Deremot skulle en lagstiftning i den riktning, som lagutskottet ifrågasatt, enligt mitt förmenande, vara att bota ett ondt med ett sjufaldt värre. Jag skall be att få gifva skäl för denna min uppfattning.

Lagutskottet ifrågasätter, att, i stället för den nuvarande bestämmelsen, att rösträtt i konkurs utöfvas på grund af det bevakade fordringsbeloppet, införa tvenne andra röstgrunder. Den första är, att till grund för rösträtt skall läggas det fordringsbelopp, som är uppgifvet i bouppteckningen i konkursen. Jag vågar dock påstå, att, är det fråga om bedrägeri, man har lika stor anledning att frukta bedrägeri i detta fall. En bedräglig gäldenär skulle kunna vara i komplott med en borgenär och upptaga en skuld i bouppteckningen oriktigt. Det är icke heller så, som lagutskottet synes föreställa sig, att bouppteckningen alltid är beedigad, då godemansvalet sker. Mången gång har detta icke medhunnits, utan det föreligger endast en förteckning på borgenärerna. Man har ju då icke någon bouppteckning att gå efter, och det blir i detta fall omöjligt att följa hvad lagutskottet härutinnan föreslagit. I urarfva-konkurser hafva dödsbodelegarne sällan noggrann reda på fordringsgarne, och bouppteckningen blir då, äfven om den är edfästad, till

ringa ledning uti ifrågavarande hänseende. Lika otillfredsställande är den andra af lagutskottet ifrågasatta grunden för rösträtt, eller att endast låta dem rösta, som hafva så kallade exigibla fordringsbevis, d. v. s. skuldebref eller dylikt, till stöd för sin bevakade fordran. Bevakningarne skulle då granskas af domaren eller domstolen, som hade att afgöra, att den och den finge rösta, de andra icke. Denna preliminära, om också blott formella granskning, som blefve ålagd domaren, blefve dock enligt min tanke, synnerligen svår och äfventyrlig, och mången gång lika besvärlig som den sakliga pröfning af fordringarne, som skulle komma efteråt. Jag kan icke föreställa mig, att man derigenom skulle vinna det mål, som utskottet ifrågasatt. Jag tror tvärtom, att många verkliga fordringsegare skulle hindras att rösta, ty icke hafva t. ex. tjenare eller arbetare, som dock obestriddligen äro fordringsegare, några fordringsbevis eller reverser att återopa. Jag skall på måfå taga ett annat exempel. En arrendator bevakar ersättningskraf därför att han gått miste om arrendet. Icke har han någon revers eller något fordringsbevis att förete.

Om lagstiftningsåtgärder mot obehörigt inflytande på förvaltningen af konkursbo.

(Forts.)

Lagutskottet har hufvudsakligen fäst sig vid ett särskildt fall, då en person röstat på grund af en större fordran, som sedermera nedsatts först till $\frac{1}{10}$ och slutligen minskats ännu mera. Detta visar likväl icke, att denna person ej verkligen haft den fordran han uppgifvit, fastän han icke kunde lagligen styrka dess riktighet; åtminstone tiondedelen hade till en början ansetts vara styrkt. Men, kan det vara riktigt att för ett sådant enstaka fall, som utskottet här framlagt, betaga en större mängd borgenärer rätt att föra talan i konkursen? Det synes mig i allmänhet ej välbetänkt att för ett och annat missbruk genast företaga en ändring i lagen, hvarigenom svårigheter af annan art ofta uppkomma. Jag ber också att bestämdt få påstå, att de olägenheter, som nu förefinnas, kunna i väsentlig mån undanrödjas, om man följer den nu gällande lagen. Att en person, som obehörigen blifver vald till syssloman eller god man, kan förskingra massans tillgångar, på sätt skulle skett i det af lagutskottet omfördälda fall, så att ingenting finnes kvar, beror icke på konkurslagen, utan på en vårdslös rättens ombudsman eller domare. Det står nemligen i lagen, att medel, som inflyta i konkurs, skola, till dess utdelning sker, insättas i bank, och för hvarje månad skola gode männen eller sysslomännen lemna rättens ombudsman en uppgift om konkursboets ställning, och om detta icke fullgöres eller stadgandet om medlens insättning icke iakttagits, anmäler rättens ombudsman förhållandet för domaren. Jag har såsom domare alltid hållit strängt på dessa bestämmelser och har derigenom också fått konkurserna snabbt afslutade, utan att någonsin varit tal om förskingring eller dylikt. Sysslomannen får icke några penningar om hand, utan de stå inne i banken, och det är då i hans intresse, att utdelningen sker så fort som möjligt. Följer man den bestående lagen, undviker man i de flesta fall de olägenheter, som nu påpekats.

Jag har också enskildt gjort mig underrättad om den uppfattning, som råder bland de jurister, både i denna och medkammaren,

Om lagstiftningsåtgärder mot obehörigt inflytande på förvaltningen af konkursbo.

hvilka i många år handlagt sådana saker. Jag har dervid icke träffat mera än en enda, den ärade landtdomaren och ledamoten i utskottet, som instämt i utskottets förslag. I öfrigt tro alla, att den preliminära granskningen af fordringarne skulle bli otillfredsställande och medföra ganska stora svårigheter.

Jag tillåter mig yrka afslag på lagutskottets betänkande.

(Forts.)

Herr Ölander: Lagen föreskrifver i fråga om rösträtt vid val af sysslomän och i andra förvaltningsfrågor i konkurs, att »såsom beslut skall gälla den mening, hvarom, bland närvarande borgenärer, de sig förena, hvilkas fordringar sammanräknade utgöra största beloppet, så framt dessa borgenärer derjemte utgöra minst en fjerdedel af de röstande». Emot detta stadgande kan icke vara något att anmärka, så vidt man nemligen har full garanti för att de fordringar, för hvilka rösträtt skall utöfvas, äro riktiga och icke uppdiaktade. Hvarken vid första förhöret eller på inställelsedagen finnes emellertid någon säkerhet därför. Vid första förhöret är det visserligen föreskrifvet, att fordringsägare skall förete det fordringsbevis, hvarpå hans fordran grundar sig. Men här finnes ett tillägg, som betager denna föreskrift all betydelse. Det heter nemligen »såvidt ske kan». Det är således icke absolut nödvändigt för fordringsägaren att vid första förhöret förete fordringsbeviset. — På inställelsedagen åter ligga bevakningarne till grund för rösträtten. — Det är således ingenting, som hindrar fordringsägaren, eller hvem som helst, att vid första förhöret uppgifva och på inställelsedagen bevaka huru stor fordran som helst utan någon den ringaste grund för densamma och utan att någon kan vägra honom att föra talan för denna fordrau och deltaga i val af gode män och sysslomän. Hans fordran kan icke då pröfvas, ty det fordras en särskild procedur för dylik pröfning; den kan icke pröfvas före inställelsedagen, ty först då utsättes en viss tid för anmärkningars afgifvande, sedan kommer ärendet före hos rättens ombudsman, och först derefter kan rätten pröfva de mot fordringarne gjorda anmärkningarne. Då således någon pröfning icke kan förekomma före inställelsedagen eller före valen af gode män och sysslomän, har detta gifvit anledning till betänkliga missbruk. Jag har varit med om och sett ofantligt många fall, der rätten att deltaga i val af gode män och sysslomän missbrukats. Det har ofta inträffat, och jag kan bevisa det, att personer bevakat stora belopp alldeles grundlöst och utan att hafva den minsta rätt eller anledning dertill, och de hafva gjort det endast för att kunna, genom val af gode män och sysslomän, göra sig till herrar öfver konkursens förvaltning. Jag vet ett speciellt fall i min domsaga, der en person hade en fordran på grund af vexlar. Dessa voro många gånger omsatta och skulle utgöra betalning för en räkning å varor. Han bevakade nu icke blott alla dessa vexlar, utan äfven räkningen, för hvilken de skulle utgöra betalning. Det lyckades honom också att på grund af denna olagliga bevakning tillsätta syssloman i konkursen, d. v. s. han gjorde sig sjelf till syssloman. Då lagen, sådan den nu är affattad, kan gifva anledning till dylika missbruk, borde det icke vara någon anmärkning mot att

försöka att få andra bestämmelser, som kunna vara tydligare och mera fullständiga.

Lagutskottet har åtminstone en gång förut afstyrkt en motion i detta syfte därför, att motionären icke uppgifvit det sätt, hvar på, eller den riktning, i hvilken han ville, att lagförändringen skulle genomföras. Nu har motionären uppgifvit flera sätt, af hvilka lagutskottet tagit fasta på ett. Han har nemligen föreslagit, att de bevakade fordringarne icke skulle läggas till grund för rösträtt utan att de öfverensstämman med den i konkursen af gäldenären beedigade bouppteckningen. Detta kan naturligtvis icke utgöra något fullt bevis för fordringens riktighet, men det gifver åtminstone en ganska stark sannolikhet därför, och längre kan man icke komma, och det är också allt hvad som behöfves. Nu har man sagt, att detta skulle kunna medföra en annan olägenhet, emedan bouppteckningen kunde vara oriktig, och att personer, som hade verkliga fordringar, kunde blifva uteslutna ur densamma och följaktligen icke få i val af gode män och syssломän deltaga. Jag vill då erinra om, att bouppteckningen skall vara af gäldenären beedigad, och om någonting oriktigt veterligen uppgifves, gör han sig skyldig till menedsbrott. Det är visserligen sant, att vid första förhöret är detta beedigande ännu icke gjort, det göres först då, men det förefaller mig, som att den olägenhet, som derigenom skulle uppkomma, är mycket liten och mycket mindre än de olägenheter, som uppkomma genom den nuvarande lagstiftningen. Man kan ju också tänka sig, att en gäldenär af glömska eller förbiseende icke skulle i bouppteckningen upptaga eu fordran, hvars egare då icke skulle kunna föra talan för densamma. Men det är ju klart, att då han vill föra talan för denna fordran, och gäldenären medgifver densamma och förty gör tillägg till bouppteckningen i sådant syfte, hvilket han ju också skall med ed bekräfta, kommer någon olägenhet i nu anmärkta afseendet ytterst sällan att ega rum, då deremot olägenheten af missbruket att bevaka en diktad fordran och sålunda obehörigen inverka på konkursförvaltningen är mycket mera betänkelig.

Jag tror icke, att det bör möta någon svårighet att stifta lag i detta afseende, så att man kan undvika de otydligheter, som i nuvarande lag förekomma, och på samma gång vinna det mål, man önskar, att afskaffa de nu rådande missbruken.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Sandberg: Jag är af den åsigt, att en ändring i nuvarande lagstiftning är behöflig. Jag vill endast anföra ett kort exempel. I ett konkursbo, der bouppteckningen visade 12,000 kronor i tillgångar och 15,000 kronor i skulder, bevakade en enda borgenär 8,000 kronor. Denna borgenär tillsatte, med hjälp af några små fordringsegare, syssломän i konkursen, och beviljades dessa det i förhållande till tillgångarne oerhörda arfvodet af 2,000 kronor. Då sedan fordringen granskades, nedsattes den från 8,000 till 3,000 kronor.

Jag yrkar bifall till lagutskottets förslag.

Om lagstiftningsåtgärder mot obehörigt inflytande på förvaltningen af konkursbo.
(Forts.)

Om lagstift-
ningsåtgär-
der mot obe-
hörligt in-
flytande på
förvaltning-
en af kon-
kursbo.

(Forts.)

Herr Rudebeck: Då den talare, som försvarade utskottets förslag, bland annat yttrade, att de missförhållanden, hvilka framhållits i denna motion, skulle inträffa vid nästan hvar enda konkurs, anser jag mig skyldig lemna den upplysningen, att under de år jag har varit dels tillförordnad dels ordinarie domare, d. v. s. ända sedan 1874, jag icke funnit ett enda sådant fall som de herr Ölander åberopade. Jag vill därför naturligtvis icke säga, att så icke kan förekomma, då jag är skyldig att tro de uppgifter derom, som lemnas, men jag vill ingalunda medgifva, att förhållandena i allmänhet äro sådana, som motionären omförmält. Det tyckes också, som om det icke vore så synnerligen godt om exempel härutinnan att åberopa, då motionären i denna förnyade motion icke har något annat exempel att anföra än det han i förra motionen meddelade, och således under mellantiden icke erfarit något nytt i detta afseende. Härjemte är att märka, att det exempel han åberopat, med hvilket det af den siste talaren angifna i viss mån har likhet, efter min tanke icke har den betydelse motionären vill tillmätta detsamma. Motionären meddelar, att en person i en konkurs bevakat fordran till belopp af omkring 70,000 kronor, men blef af domstolen icke tillerkänd fordran till större belopp än 69 kronor. Utan att ega tillgång till handlingarne i målet eller ens få uppgifna de skäl, hvarpå domstolens beslut grundade sig, torde det dock vara förhastadt att taga för godt motionärens förmenande, att bevakningen saknade skäl, ty genom motionärens framställning är det ingalunda sådagalet, att fordringsegaren icke var i sin fulla goda tro, att han egde den fordran han upp gaf eller att han icke moraliskt hade den, fastän han icke kunde, mot gäldenärens eller de öfrige borgenärernas bestridande, styrka den på det sätt lag fordrar. Således bör man icke tillmätta detta såsom exempel åberopade förhållande betydelse att verkligen vara ett exempel på de missförhållanden, hvilka skola vara skäl för lagändringen i fråga. I likhet med hvad lagutskottets ordförande yttrade anser jag den föreslagna förändringen icke blott icke behöflig, utan tvärtom ganska betänklig. Om ock derigenom en del missförhållanden blifva afhjelpade, komma åter andra, icke mindre afsevärda missförhållanden att framkallas derigenom, att innehafvare af fullt rättmätiga fordringar möjligen utestängas från att bestämma om förvaltningen af konkursboet. Vidare är det enligt mitt förmenande mycket betänkligt att stadga en sådan föregående formel pröfning af fordringsanspråken, som utskottet förordar. Det blefve då å landet domaren, som hade att verkställa denna föregående pröfning af den anmälda fordran, hvilken fordran måhända sedermera i annat hänseende skall pröfvas af rätten med samma domare som ordförande. Med beaktande af att de förhållanden, som skola utgöra föremål för de skilda pröfningarna, ofra med hvarandra ega sammanhang, måste man anse detta af utskottet tänkta förfarande vara ganska betänkligt, och den redan vunna erfarenheten vid tillämpningen af lagen angående arfskatt, der en sådan dubbel pröfning förekommer, har också visat detta.

Här har förut i dag framhållits det minst sagdt högst olämpliga i de ständigt återkommande ändringarne af vår lag. Hvad särskildt

konkurslagen beträffar, har den varit mycket utsatt för sådana ofta upprepade förändringar. Jag har tagit mig före att granska förhållandet härmed och funnit, att, sedan konkurslagen antagits 1862, den väl fick vara orörd till 1870 och derefter till 1877, men då började ändringar med synnerligen korta mellantider och skedde 1879, 1882, 1883, 1885, 1888, 1889, 1890, 1891, 1893 och 1897. Det torde vara alldeles klart, att ett sådant oupphörligt ändrande af en lag verkligen icke kan vara fördelaktigt. Det bringar en stor osäkerhet för de rättsökande, och äfven för domstolarne medför den olägenhet.

Om lagstiftningsåtgärder mot obehörigt inflytande på förvaltningen af konkursbo.

(Forts.)

Då, jag upprepar det, den förändring, som nu ifrågasatts, enligt min uppfattning — och att denna delas af många vet jag — icke är af behovet påkallad, men kan föranleda till större olägenheter än dem man vill förekomma, anhåller jag om afslag å utskottets hemställan.

Herr Ölander: Med anledning af den föregående talarens uppgift, att man här skulle förutsätta två pröfningar af fordringar i konkursen, en pröfning i formelt och en i sakligt afseende, vill jag anmärka, att den första åtgärden icke är någon pröfning. Den innebär endast, att man ser till, att öfverensstämmelse råder med konkursstaten, som är ingifven och tillgänglig för domhufvanden. Denne har endast att se efter, att de uppgifna fordringarne finnas i konkursstaten, och detta kan icke kallas någon pröfning af desamma.

Den föregående talaren nämnde äfven, att det förekommit så mycket ändringar i konkurslagen, och att detta icke vore lämpligt. Men dessa ändringar kunna ju bero på att konkurslagen från början icke varit tillfredsställande; detta har också i många afseenden visat sig vara förhållandet. Han sade äfven, att den nu ifrågasatta förändringen icke vore af behovet påkallad. Men en förändring, som afses att taga bort så betänkliga missbruk, som nu förefinnas, kan enligt min åsigt icke annat än vara af behovet påkallad. Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Almgren, Oscar: Det torde tillåtas mig såsom köpman uttala det omdömet, att åtminstone i köpmannakretsar några större olägenheter icke försports af de nuvarande bestämmelserna, utan att den önskan är, som jag tror, temligen allmän, att den nuvarande lagstiftningen måtte bibehållas orubbad. I allmänhet tillgår nu så, att vid första förhöret har köpmannaföreningens ombud på platsen, der konkursen eger rum, redan i sin hand fullmagter från de flesta köpmannaborgenärerna, och ombudet har dermed också i de allra flesta fall majoritet vid valet af gode män. Skulle det någon gång visa sig, att ett misstänkt fordringsbelopp anmäldes, är jag öfvertygad, att detta ombud icke komme att försumma att fästa vederbörande domhufvandes uppmärksamhet på denna sak, och då har domhufvanden, på grund af 40 § konkurslagen, rätt att förordna en tredje god man, i händelse han anser dem, som föreslagits till gode män, icke vara fullt lämpliga. 40 § konkurslagen säger nemligen: »Kan ej konkursboets förvaltning de af dem (borgenärerna)

Om lagstiftningsåtgärder mot obehörigt inslytande på förvaltningen af konkursbo.

(Forts.)

valde gode män med säkerhet betros; ligge till rätten eller domaren att utse annan skicklig och vederhäftig man, eller flera, att med närvarande borgenärer, eller de af dem valde gode män, i förvaltningen deltaga.» Det förefaller mig, som om man, i fall man tilllämpade lagen, redan under närvarande förhållanden hade ganska god trygghet för att några missbruk ej skulle ega rum, och, som sagdt, inom köpmannakretsar tror jag, att ett sådant fall, som det, hvilket här anförts, skall vara ytterst sällsynt. Deremot kunna högst väsentliga olägenheter inträda, om en förändring skulle ske i den riktning utskottet i sin motivering föreslagit, och på den grund beder jag att få yrka afslag.

Herr Unger: Det är ju obestriddigt, att missbruk kunna ske. sådan som lagen nu är, men jag är förvissad om att de skulle icke blifva mindre, om man vidtog en förändring i det syfte, som motionären föreslagit, hvarför äfven jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Jag vill ytterligare betona, hvad ett par talare förut anført, att lagen, sådan den är, om den blott efterlefves, gifver tillräcklig garanti emot missbruk. Jag vill nu fästa uppmärksamheten på ytterligare en omständighet, som innefattar garanti emot missbruk af den ifrågavarande rösträtten, nemligen den, att vid det förhör, som hålles — och dessförinnan får ingen utöfva rösträtt — borgenärer skola uppgifva beloppet och beskaffenheten af sin fordran och, såvidt ske kan, förete de handlingar, hvarpå deras fordringar sig grunda. Det är sant, att det praktiseras ofta, att fordringsbevisen icke företes vid förhöret, men misstänker man, att något icke är som det skall vara, så fordrar man naturligtvis att fordringsbevisen skola företes.

Herr Ölander ansåg det lämpligt och mot missbruk betryggande, att bouppteckningen lades till grund för rösträtten, då ju bouppteckningen blir beedigad vid förhöret. Med anledning deraf vill jag fästa uppmärksamheten på, hvad ju också hvar och en som handlagt konkursärenden väl vet, att ofta bouppteckningen ej kan beedigas vid förhöret. Af en eller annan anledning kan icke gäldenären vara tillstädes. Han riskerar ingenting derigenom, utan han får vanligen uppskof, om det icke är tredska. Skulle man ovilkorligen lägga bouppteckningen till grund för bestämmande af de fordringsbelopp, för hvilka det finge röstas i förvaltningsfrågor, så kunde ju den, som ville tillvälla sig en större rösträtt, laga så, att i bouppteckningen upptoges ett större fordringsbelopp än det verkliga, och om gäldenären sedan ej komme vid förhöret tillstädes, hindrad af föregifven sjukdom eller annat, röstades för den uppgifna, fingerade fordran, till dess bouppteckningen blefve beedigad och man finge veta rätta fordringsbeloppet.

Med allt skäl tror jag således, att man icke kommer bättre ifrån olägenheterna genom det af utskottet afgifna förslaget, än under nuvarande förhållanden kan ega rum, om man noggrant efterlever lagens föreskrifter.

Jag ber att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag derå, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 2 och 4 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 32, i anledning af väckt motion angående inskränkning uti den lagstadgade annonseringen beträffande konkurser, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 2 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 33, i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande legostadga.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls. •

Punkten 3.

Herr Ljungberg: Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan i förevarande 3:dje mom. och jag gör det särskildt emedan det är två, efter mitt förmenande, rätt viktiga reformer, som det vore önskligt att få införda i den nya legostadga, som jag hoppas kommer till stånd. Den ena af dessa reformer är, att vi skulle få *betygsböcker* i stället för de lösa lappar, som tjenstehjonen nu föra med sig, och hvilka förorsaka besvär och olägenheter både för dem och husbönderna. Det är naturligtvis icke blott svårt att hålla reda på deras uppförande, utan äfven på deras tjenstetid, när man skall bläddra i en mängd lappar, och för tjenarne äro dessa lappar också mycket svåra att bevara. Vål har en motionär sagt, att betygsböckerna kunna de lätt blifva af med, men ännu större risk löpa de ju med de lösa lapparne, och ingenting är vanligare, än att en tjenare förlorat en del, somliga med flit, andra utan uppsåt, men derigenom hindras man att få reda på deras förra uppförande och tjenstetid. Hvad beträffar orlofsseglarnes innehåll, så är det väl möjligt, att man icke skulle få ett mera tillförlitligt bedömande i de nya betygsböckerna. Det fins ett naturligt skäl, nemligen uti svarigheten för en husbonde att upprigtigt omtala tjenarens fel, som gör, att en sådan tillförlitlighet aldrig är att vänta. Men hvad man genom betygsböcker lätt skulle kunna få reda på, är *tjenstetiden*; och denna är redan en god måttstock på en tjenares duglighet och värde i allmänhet, om han länge varit hos sina husbönder.

Men det är äfven i ett annat afseende jag skulle önska en ändring i den nuvarande legostadgan, nemligen i 6 §, der det heter, att husbonde skall förse tjenare med underhåll och husrum. Till detta moment af paragrafen skulle jag önska det tillägget — »eller skäligen godtgörelse derför». Domstolar betrakta ju en tjenare såsom

Om uturbetande af förslag till ny legostadga.

Om utarbetande af förslag till ny legostadgn.
(Forts.)

icke ordentligt lagstadd, om han icke har rum och mat hos husbonden. Det hände för ett par år sedan i en stad i södra Sverige; att arbetarne vid ett renhållningsbolag, ehuru städslade, strejkade och sade »vi vilja icke vidare göra tjänst». De blefvo då stämda till rådhusrätten, med kraf på åläggande för dem att återinträda i tjänst. Rådhusrätten resolverade emellertid att, ehuru de voro lagstadda, kunde de dock icke betraktas såsom vanliga tjenare, derför att de icke hade husrum och mat på stället. Detta var naturligtvis egentligen ett ordrytteri, och beslutet hade sannolikt af öfverrätten, om det öfverklagats, blifvit upphäfdt. Men ett sådant vädjande till annan rätt kräfver en längre tid, och de allra största olägenheter kuuna uppstå af ett så beskaffadt domslut som nyss nämnda, och man bör icke gifva anledning dertill. Nu hände t. ex., att drätselkammaren fick vända sig först till Jönköping och sedan till Stockholm för att få andra karlar till arbetet, och då dessa kommo, skickades de genast tillbaka af fackföreningarne, så att der stod hela staden i den största förlägenhet. Då sådant kan förekomma, och man kan genom några ord afhjelpa en dylik olägenhet, synes det mig också, att man bör göra det. Derför har jag ansett mig böra anmärka, att om legostadgan förändras, bör efter dessa ord i 6 § om underhåll och husrum införas »eller skälig godtgörelse derför». I öfrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag i denna fråga.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i den föredragna punkten hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 2 och 4 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 34, i anledning af väckta motioner angående ändring af 17 kap. 3 § rättegångsbalken, i syfte att erhålla strängare straffbestämmelser för vittnen, som utan laga förfall från rätten uteblifva, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om fyllnadsval efter afgången landstingsman eller suppleant.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 2 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 35, i anledning af väckt motion om tillägg till 16 § i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Herr Blomberg: Ehuru jag öfver hufvud taget delar lagutskottets åsichter beträffande den väckta motionen, anser jag dock, att ett par erinringar väl tarivas med hänsyn till de af utskottet gjorda uttalanden, enär dessa näppeligen är i allo rigtiga.

Utskottet har gjort gällande, att lagstiftningen icke känner till några bestämmelser om fyllnadsval med afseende å landstinget. Jag tror, att detta är fullt rigtigt. Det synes mig otvifvelaktigt, att lagstiftaren åsyftat att genom suppleanters väljande skulle vara tillräckligt sörjdt för att landstingen skulle kunna hållas fulltaliga, och att sålunda lagen, sådan den är, endast förutsätter val för den bestämda tvåårsperioden.

Men jag kan icke anse detta vara en fullgiltig grund för ett påstående, att lagstiftningen är tillfredsställande. Ty förhållanden

kunna komma att inträffa, då hvarken de ordinarie ledamöterna, som äro valda för två år, eller de utsedda suppleanterna äro tillräckliga för att hålla landstinget fulltaligt och tillförsäkra hvarje valkrets dess lagbestämda representantantal. För sådana omständigheter borde verkligen lagstiftningen innehålla en bestämmelse, att, då i dylika fall val verkligen blir nödvändigt, detta skall ega rum såsom fyllnadsval för den återstående delen af perioden. Antag, att i en valkrets med en landstingsman både den ordinarie medlemmen och suppleanten dö; då är det gifvetvis en obillighet, att valkretsen skall vara orepresenterad vid ett — kanske två — landsting. Visserligen kan det ju hända, att en dylik ledighet inträffar så sent, att man icke kan råda bot därför. Men då så icke är förhållandet, bör lagstiftningen vara så ordnad, att representantantalet kan hållas fulltaligt, och detta bör enligt mitt förmenande åstadkommas genom fyllnadsval, så att icke någon rubbning inträder i den anordning, som lagen eljest åsyftar, nemligen att halfva representantantalet skall omsättas hvarje år.

Om fyllnadsval efter afgångens landstingsman eller suppleant.
(Forts.)

Hvad jag nu sagt har jag anfört därför, att det icke må se ut, som om alla ville erkänna rigtigheten af lagutskottets allmänna uttalande, att lagstiftningen i detta hänseende är till fyllest. Enligt mitt förmenande brister den gällande lagstiftningen ej blott i nyss nämnda afseende, utan äfven i ett annat, nemligen derutinnan, att den icke på något sätt omnämnt den möjligheten, att ledighet kan uppstå genom dödsfall. Lagstiftningen känner endast två omständigheter, som förorsaka ledighet. Den ena förutsättningen är, att en persons val förklaras ogiltigt, att en vald förklaras icke vara kompetent till platsen, eller att en afsägelse godkännes. Den andra förutsättningen är, att ordinarie ledamot af landsting anmäler, att han har förfall. Under båda förutsättningarna skall enligt lagen suppleant taga plats i tinget. Men den möjligheten, att platsen kan blifva ledig genom dödsfall, har lagstiftaren icke på något sätt antydt, utan man har för sådant fall måst draga slutsatser på egen hand med den påföljd, att slutsatserna dragits på mycket olika sätt af olika valförrättare. Och då sedan landstingen haft att pröfva sina ledamöters fullmagter, hafva de kommit i ett ganska obehagligt läge, i det att det i sjelfva verket gäلت att afgöra, huruvida en valförrättning, som företagits efter valförrättarens bedömande, varit rigtig eller icke. Lagstiftningen är sålunda ingalunda fullständig och i allo tillfredsställande.

Jag har blott velat nämna detta och har icke något yrkande att göra.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Herr talmannen yttrade, att han, efter öfverenskommelse med herr talmannen i Andra Kammaren, finge hemställa, att Första Kammaren ville besluta att vid det sammanträde, som komme att hållas lördagen den 12 innevarande mars, företaga val af elektor och

suppleanter för utseende af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jemte suppleanter.

Till denna hemställan lemnade kammaren sitt bifall.

Herr Reuterswärd: Då det är hvarje kammare tillåtet att utse det antal suppleanter, som den anser erforderligt, anhåller jag, att herr grefven och talmannen ville framställa proposition på mitt yrkande, att antalet suppleanter till dessa elektoror måtte från Första Kammaren blifva detsamma som förlidet år, eller tio.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och bordlades:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 3, i anledning af väckt motion om ändrad tid för verkställande af val till riksdagsman i Andra Kammaren; och

n:o 4, i anledning af väckt motion om ändring af gällande bestämmelser i fråga om kungörande af val till riksdagsman i Andra Kammaren;

bankoutskottets memorial och utlåtande:

n:o 4, om användande af bankovinsten för 1897; och

n:o 5, med anledning af väckta motioner om inrättande af nya afdelningskontor af riksbanken; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 37, i anledning af väckta motioner angående upphäfvande af fideikommiss;

n:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser om beräkning af strafftid, och till lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum, den 29 juli 1892; och

n:o 39, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förlängning af tiden, under hvilken förordningen den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge, skall vara gällande.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 12,45 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 11 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 4 i denna månad.

Anmäldes och bordlades statsutskottets memorial:

n:o 41, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens sjette hufvudtitel; och

n:o 42, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens sjunde hufvudtitel; samt

bankoutskottets memorial n:o 3, angående afskrifning af osäkra fordringar vid riksbankens hufvudkontor samt afdelningskontor i Göteborg, Jönköping, Kalmar och Karlstad.

Upplästes och godkändes sammansatta stats- och bankoutskottets förslag till Riksdagens skrivelser:

n:o 20, till fullmäktige i riksbanken, i anledning af verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af det dem gemensamt lemnade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus; samt

n:o 21, till fullmäktige i riksgäldskontoret, i samma ämne.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande den 9 innevarande månad bordlagda ärenden, nemligen konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 3 och 4, bankoutskottets memorial och utlåtande n:is 4 och 5 samt lagutskottets utlåtande n:is 37—39.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde, hvarefter kammaren åtskildes kl. 2,40 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
